

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Commentaria Ac Disputationes In Primam Partem Divi
Thomæ**

Suárez, Francisco

Moguntiaë, 1620 [erschienen] 1621

Cap. 2. An Filius sit propriè Verbum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-84432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-84432)

aperte contra fidem: Verbum ergo etiam in natura sua Filius est. Quod etiam ex dictis de secunda persona processione facile ostendi potest, quia illa processio talis est, ut Pater intelligens communicet personam, quam producit, suum proprium intelligere, quod est substantiale, & essentialiter esse ipsius Patris: ergo illa productio Verbi simul est etiam perfectissima generatio, quia est communicatio eiusdem vitæ substantialis, & essentialis, ergo Verbum est Filius.

9. Sed obijci possunt nonnulla Scripturæ testimonia, in quibus Verbum à Filio distingui videtur. Auctor. 10. *Verbum misit Filius Israel Evangelizans per Iesum Christum: sunt ergo distincta, Verbum, & Christus, & ad Hebræos 1. dicitur de Filio, Portans quæ omnia Verbo virtutis sue, & Apocal. 1. Testimonium perhibuit Verbo Dei & testimonium Iesu Christi: Confirmatur etiam ratione, quia alias hæ voces Verbum, & Filius essent synonymæ: quod falsum est, quia diuersas important habitudines.*

10. Ad primum testimonium Athanasius oratione in illud dictum *Deum de Deo*, concedit, ibi esse sermonem de Verbo diuino, & negat consequentiam. Quia interdum in Scriptura fit repetitio eiusdem personæ per proprium eius nomen, ut 1. Corinth. 1. *Expectantes beatam spem, & aduentum Domini nostri Iesu Christi, qui & confirmabit vos inculpabiles usque in diem Domini nostri Iesu Christi*, quam expositionem latè etiam profequitur in libro contra Samosat. Et confirmatur, quia statim de eodem Christo ibi subiungitur, *Hic est omnium Dominus*. Secundo vero responderi potest, ibi non esse sermonem de Verbo diuino, sed de verbo euangelico, quod Deus annuntiare voluit hominibus per Iesum Christum. Ita Theophilactus, & significanter etiam Gloss. Carthusi. & Caietan.

11. In secundo autem testimonio, quamuis Basilius lib. de Spiritu sancto capit. 11. per *Verbum* ibi Spiritum sanctum intelligat, tamen & improprie videtur illa voce, & expositio necessaria non est. Nam si per *Verbum* ibi Verbum diuinum intelligamus, intralictive exponendum est *Verbum virtutis sue*, id est, quod est virtus sua; ut voluit ibi Diuus Thomas lect. 2. Probabilius autem videtur ibi *Verbum* non pro Filio, sed pro imperio sumptum esse, nam illo Verbo dixit, & facta sunt, & eodè omnia cõrinet. Vnde ibi non est vox λόγος, sed ἐπιτομή, quæ sermonem significat, nõ diuinam personam. Atq; ita exponunt Chrysostomus, & Græci, consentitque D. Thomas 1. par. q. 34. artic. 2. ad 5.

12. Et vtraque expositio potest ad tertium testimonium accommodari. Probabilius autem videtur ibi esse sermonem de Verbo diuino, quia ibi est vox λόγος, & cum articulo, quia emphasim habet, & quia huic Verbo maxime præbuit testimonium Ioannes, & quia sequentia verba non discrepant, sed potius confirmant veritatem. Nam hoc testimonium, quod diuino Verbo Ioannes præbuit, est testimonium Iesu Christi, quia nimirum Verbum, & Christus idem sunt, quod in prima canonica, cap. 1. Idem Ioannes diferte satis explicuit, dicens in principio. *Quod fuit ab initio, quod audimus, quod vidimus de Verbo vitæ, & infra, Quod vidimus, & audimus, annunciamus vobis, ut societas nostra sit cum Patre, & cum Filio eius IESU Christo*. Cum ergo nobis Dei Filius, & Verbum, & Iesus Christus prædicatur, eadem persona annunciat.

13. Ad confirmationem absolute negatur sequela. Significant quidem illæ voces eandem rem; eandemque personam, atq; ad eandem relationem, quod sensu dixit Augustinus 7. de Trinitate, capit. 2. *Eodem quippe Verbum, quo Filius, & eodem Filius, quo Verbum*. Nihilominus tamen sub diuerso conceptu illam personam significat. Quod intelligi potest ex eo, quod illæ voces abstracte sumptæ, communes sunt Deo, & creaturis, & nomen *Filius* res creatas Suarez: De Deo trinuno.

longe diuersas sub se comprehendit, quam nomen *Verbum*. Ergo applicatæ secundæ personæ Trinitatis, sub diuersa ratione illam significant. Vnde verbum dicit respectum ad creaturas, seu res distinctas, quem non dicit Filius, ut sic: Filius ergo solum dicit processionem in similitudine naturæ: Verbum autem explicat processionem intellectualem, & ideò dixit Ambrosius lib. 1. de fide capit. 2. *Verbum dicitur, quia immaculatum, Filius quia genitus, & Athanasius orat. 2. contra Arianos, Nomen Filij dicit identitatem substantiæ significare, nomen Verbi, quod non fit materialiter genitum, idem fere Basilius, homilia in Ioan. prima, & ex dicendis capit. sequenti hoc fiet manifestius.*

Ex dictis intelligitur, filiationem, generationem; & paternitatem (quod supra in hunc locum remissi) longe diuerso modo in diuino Verbo, & æterno Patre, quam in creaturis inueniri. Nam in Deo est generatio omnino immaterialis, immutabilis, æterna, sine substantiæ diuisione, ac denique sine alijs imperfectionibus, quæ in creata generatione inueniuntur, ideòq; sicut alia nomina communia Deo, & creaturis, analogæ sunt, ita etiam hæc. Quod non solum verum est de filiatione illa, & paternitate, quæ inter homines esse potest, sed etiam de Filiatione, quæ esse potest hominis ad Deum. Quia hæc etiam est per participationem tantum, vel adoptionem, atq; adeo impropria, & metaphorica, ut latius dixi in 3. part. quaest. 23. Vnde etiam è contrario, hoc nomen Pater dictum de Deo notionaliter, vel essentialiter, analogum est, & prius, ac proprius conuenit, quatenus notionale est, ut ex dictis satis constat. Nec refert, quod quatenus essentialiter est, est commune tribus personis, nam dicit relationem ad creaturas, quæ pro fundamento habet actionem Dei liberam; quæ autem huiusmodi sunt, etiam si sint communia, posteriora sunt notionalibus. Quæ omnia clara sunt ex dictis, & ex his, quæ tradit D. Thomas 1. p. q. 33. art. 3.

CAPVT II.

An secunda Trinitatis persona sit, & dicatur proprie Verbum.

NON est, quod amplius de proprietate, seu veritate diuinæ filiationis disputemus: hoc enim factis iam actum est, & in lib. 1. & in præcedenti capit. est demonstratum, & in Scriptura expresse habemus, Verbum non tantum esse Filium, sed etiam esse *verum Filium*, 1. Ioan. 5. Agimus igitur solum de Verbo, ut Verbum est, quia eius proprietates non solum ab hæreticis, sed etiam ab aliquo Catholico in dubium reuocata est, indigetq; aliqua declaratione. Operæ pretium autem erit aduertere (quod Caiet. 1. p. q. 34. art. 2. notauit) vocem *proprie* dupliciter accipi posse; vel ut distinguitur contra *Metaphoricè*, vel ut distinguitur contra *commune*. In hoc enim cap. in priori sensu de illa disputamus, de alio dicemus in cap. sequenti.

Fuit ergo antiqua hæresis, quæ Verbum Dei ita abnegauit, ut nihil esse diceret, ideòq; neq; initium Euangelij Ioan. nec Apocalypsim admitteret. Ita refert Epiphanius hæres. 51. Vbi hac de causâ hos hæreticos Alogianos appellat. Idem August. hæres. 30. Athanasius, orat. contra Gregales Sabellij, & in epist. de decretis Nicænæ synodi. Quo autem fundamento hi hæretici mouerentur, neq; hi Patres explicant, neque multum refert, cum nullum habuerint probabile fundamentum. Et contra illos sufficiunt ijdem libri, quos ipsi esse in hac parte canonicos negabant: in quo satis se esse hæreticos ostendunt, neq; id nunc denuo confutare, aut auctoritatè illarum partium Scripturæ prebare necesse est, quia res est nota, & alterius loci.

3. Arius verò, Eunomius, & alij, qui posuerunt secundam personam esse creaturam, etiam consequenter negarunt, esse proprie Verbum, ut Athanasius eisdem locis refert, & oratione contra Arianos in id *Deum de Deo*, & Hilarius 6. de Trinitate, Cyrillus lib. 7. Theauri, cap. 3. & lib. 1. in Ioann. cap. 4. & 7. loquebanturque isti heretici consequenter. Quia si illa persona esset creatura, non maneret intra Deum ipsum, non ergo posset esse proprium verbum ipsius Dei. Explicabant ergo illam vocem per metaphoram, ut sicut Ioannes Baptista dictus est vox, ita illa excellens creatura dicta sit Verbum, quia per excellentiam sapientiam illi communicatam, & per humanitatem assumptam, diuina secreta, & mysteria nobis manifestauit. Verumtamen fundamentum istorum hereticorum iam supra est euersum, cum ostendimus secundam personam esse verum Deum, & esse in Deo. Omitto etiam errorem Valentini, qui posuit quidem Verbum prolatum à Patre, sed post multa sæcula, ut late refert Irenæus lib. 1. à principio, & impugnat lib. 2. attingitque Hilarius lib. 6. de Trinitate. Sufficiunt tamen contra hunc errorem superius dicta de æternitate omnium personarum, & quod temporale Verbum, vel non possit esse intra Deum, & si necesse sit proprie verbum, vel non possit esse sine magna mutatione Dei. Denique inter Scholasticos Durandus in 1. distinctione. 2. quaestione 3. negat secundam personam esse proprie Verbum, ex alio fundamento. Quod non procedit per intellectum, ut supra vidimus libro 1. vbi fundamentum illud sufficienter impugnauius. Hic ergo supponimus, secundam personam esse Deum, procedentem à prima per intellectum, & nihilominus inquirimus, an proprie Verbum sit.

Durandus opinio reprobatam.

4. Ratio dubitandi esse potest, quia non omne, quod procedit per intellectum, est Verbum, habitus enim scientiæ, v. g. procedit per intellectum, & tamen Verbum non est, necesse est ergo, ut procedat, ad intelligendum, seu ad representandum ei, à quo procedit, sic enim verbum hominis ab ipso procedit, ut ipsum actu intelligentem constituat, eiq; repræsentet, quæ intellectus est. At secunda Trinitatis persona non potest ita procedere à prima, ergo non potest esse proprie Verbum. Minor probatur, quia prima persona, quæ intelligendo producit, non constituitur actu intelligens per personam productam, quia nullam perfectionem ab illa comparat: & ideo nec persona producta potest repræsentare producenti, tum, quia talis repræsentatio non est, nisi per intellectum: tum etiam, quia Pater in se ipso, non in alio omnia cognoscit, ergo non est secunda persona proprie Verbum. Patet consequentia, quia non possumus propriam Verbi rationem, nisi ex nobis colligere, nam ex nostro verbo ad diuinum ascendimus.

Argumenta.

5. Vnde confirmatur primò, nam quod procedit ab intelligente iam constituto in actu secundo intelligendi, non potest esse proprium Verbum mentale, sed erit vocale, vel scriptum, ut in nobis constat: secunda autem persona procedit à prima, prius origine constituta in actu secundo intelligendi, ut supra visum est, quia prius origine habet Pater omnia essentialia, inter quæ est ipsum intelligere, ergo non potest Filius procedere, ut proprium verbum mentale, constat aut nec vocale, seu transitorium esse, ergo nullo modo est proprium Verbum. Tandem confirmatur, quia dicere, & Verbum correlatiua sunt, sed primam personam producere secundam non est dicere: ergo nec secunda est Verbum. Minor patet, quia dicere, ut sic, non est producere. Nos enim dicimus res, quas nos producimus, & Verbum ipsum diuinum dicit omnia, quæ cognoscit, & quæ facit, nam de illo etiam verum est illud, ipse dixit & facta sunt. Et tamen non producit saltem per intellectum, ergo.

Confirmatio.

confirmatio.

Dicendum nihilominus est, secundam personam esse Verbum Patris cum omni veritate, & proprietate. Res per hanc assertionem significata est de fide, & vltima pars est etiam ita certa, ut sine errore negari non possit. Probatur primò ex scripturis: nam in testamento etiam veteri multis in locis significata est hæc veritas, ut in illo Psalmi 32. *Verbo Domini cæli firmati sunt*, & similibus, præsertim verò in illo Psalmi. 44. *Eruclauit cor meum verbum bonum*. Quem locum de æterna generatione exponunt Patres ibi communiter, & Cyprianus lib. 1. contra Iudæos. Et significauit Paulus ad Hebr. 1. ex illo loco demonstrans Christi diuinitatem. Præcipue verò nobis ostendit hanc proprietatem Ioannes Apostolus in tribus locis noui testamenti, Apocalyp. 19. *Et nomen eius Verbum Dei*, in quo indicat proprietatem: nam hæc maxime significari solet proprio rei nomine, & maxime quando à Deo ipso, vel spiritu eius imponitur. Item prima canonica, c. 1. vbi vocat *Verbum vite*, & in c. 5. numerans personas Trinitatis, secundam ponit nomine *Verbi*.

Insignior locus est initium Euangelij Ioannis: *In principio erat Verbum*. Est enim vulgatum, Ioannem ad hoc præcipue suum Euangelium scripsisse, ut Christi diuinitatem, & æternam processionem nobis demonstraret, & ideo inquit Cyrillus. Alex. lib. 7. Theauri, cap. 5. statim in principio: *Nomen Verbi elegit, quia est maxime proprium, & significatiuum diuinitatis, & processionis propriae secundæ personæ*. Et ob hanc rem male audit Erasmus, qui in illo initio mutare ausus est nomen *Verbum*, & loco illius ponere nomen *Sermo*. Reprehenditur autem, non quia secunda persona non possit etiam sermo vocari. Nam multi Patres sæpe vtuntur illa voce, ut videre licet in Cypriano dicto libro 2. contra Iudæos, cap. 3. & 5. & Augustino tractatu 108. in Ioannem. Imò aliqui ita interpretantur, & non male illud ad Hebr. 4. *Vnus est enim sermo Dei, & efficax, & cetera*. Nam illa omnia, quæ Paulus ibi attribuit verbo Dei, proprijsimè conueniunt in verbum increatum, ut notarunt Ambrosius 4. de fide, cap. tertio, & Cyrillus libro secundo, in Ioannem, cap. 37. & græcè vtrobique habetur eadem vox *λόγος*. Nihilominus merito reprehenditur Erasmus, tum quia ausus est, antiquissimam, & receptissimam lectionem mutare, tum etiam, quia in rigore magis proprium est *Verbum*, quam *Sermo*. Nam *Verbum* proprijsimè dicitur de re omnino simpliciter, *Sermo* autem in rigore significat orationem compositam. Et ideo aliqui curiose adnotarunt, *Sermonis* vocem magis accommodari Christo, ut est persona composita: *Verbum* autem proprie dicitur de ipsa persona diuina secundum se, quamuis illa etiam sermo dici possit, quia in sua simplicitate emittenter continet omnia, quæ à longo sermone dici possunt.

Ex Concilijs, & Patribus non oportet pluræferre, quoniam supra probando Filij Diuinitatem, & processionem eius per intellectum allata sunt, & in discursu huius capituli, & sequentium necessario erunt repetenda. Ut ergo ratione declaremus hanc veritatem, pauca de verbo præmittenda sunt, ex multis, quæ Theologi disputant, & inter eos latissimus Torres 1. p. q. 27.

Primo ergo *Verbum* in consuetum sumprum, in genere signi, seu repræsentatiui constituitur, quod satis constat ex communi vsu, & sensu omnium. Verbum enim locutioni responderet: locutio autem ad significandum, vel repræsentandum aliquid refertur, verbum ergo hunc etiam respectum includit. Et hinc fit, ut verbum dicat ordinem ad naturam, seu facultatem rationalem, vel intellectualem, quatenus intelligit, seu ratione vtitur, quod etiam constat ex vsu Philosophorum. Quia nec brutis, nec sensibus externis verbum attribuit, quamuis hæc duo modo formæ imagines obiecta repræsentantes, qui

6.

Agniti.

7.

Instrum.

Euangelij.

no capiti.

D.

ph.

De verbo intellectus est.

quia rationem non participant. Item quia locutio, si sit vera, & propria, est actus rationis. Verbum autem, ut dixi, locutioni respondet. Tertio denique, dicit verbum habitudinem ad mentem tanquam ad principium, à quo, vel quo mediante procedit, ut etiam constat ex communi consensu. Species enim impressa, etiam si repræsentet, & ad hoc fiat, non est verbum, quia per se non procedit à mente, ut principio intelligendi, sed ab obiecto, vel aliquo suppleto causalitatem eius. Item procedit hic ratio facta, quia Verbum est terminus locutionis, locutio autem dicitur habitudinem ad rationem, ut ad principium. Ex quibus facile erit unicuique descriptionem Verbi colligere, quia tamen valde analogum est, facilius accommodabitur ad singula membra, præmissa diuisione.

10. *De vocali & scripto.*
Est ergo secundo aduertendum, verbum primo diuidi posse in externum, & internum. Externum voco, quod sensibile est, & per exteriora corporis membra formatur: internum, quod per interiores potencias. Vnde illud prius diuidi solet in vocale, & scriptum, quæ materialiter tantum differunt, nam vsus, & modum significandi fere eundem habent. Dubitari autem solet, an verbum sensibile, ut vocale, sit proprie verbum. Nam Durandus vult solum metaphoricè ita appellari eo modo, quo imago hominis vocatur homo: nam solum dicitur verbum, quia repræsentat mentale. Caietanus vero, & alij dicunt, esse proprie verbum. Imo Caietanus existimat, proprius esse Verbum in voce, quam in phantasia, quia locutio exterior magis participat de vsu rationis, magisque ibi obediunt, quam phantasia, seu disputatio est parui momenti, & de nomine. Sitamen attendamus primam impositionem vocis, non videtur dubium, quin vocale sit proprie verbum, imo fortasse ad illud significandum primo est vox imposita, tanquam hominibus notius. Item locutio exterior est proprie locutio à ratione procedens, & terminus eius vere significat, ac repræsentat: erit ergo proprie verbum. Quanquam probabile sit, comparatione verbi mentalis esse analogice verbum: quia totum suum esse, & repræsentationem habet per quandam habitudinem ad illud, & per aliquam participationem illius, ut significauit Augustinus 15. de Trinitate, capit. 11. & sequentibus. Idemque dicendum est de verbo scripto. Aliqui etiam volunt actiones alias externas, quibus hominem interdum vtuntur ad exprimendos conceptus loco vocum, posse etiam dici verba, sed hoc magis metaphoricum est.

11. *De verbo phantasia.*
Similiter verbum internum subdividitur à Diuo Thoma supra in verbum phantasiæ, & mentale, seu imaginationis, & intellectus. De priori solum est aduertendum, in imaginatione posse imprimi esse conceptus externorum verborum. Experientia enim constat, cum loquimur formare prius in imaginatione verba ipsa exteriori proferenda. Atque hoc modo nemo dubitare potest, quin illa imago phantasiæ sit tam proprie verbum sicut vocale, vel scriptum, quia habet eundem vsus, eundemque modum significandi, & eandem subordinationem ad rationem. Vterius vero est in phantasia imago ipsius rei significatæ per vocem, & de hac aliqui nolunt, ut appelletur verbum, sed idolum, vel phantasma expressum, quia non procedit à ratione. Sicut in bruto simile idolum non dicitur verbum. Sed de hoc etiam non est multum contendendum, nam etiam est questio de voce. Quia vero in homine ipsa imaginatio est rationalis per participationem, & in suis conceptibus etiam vltimis dirigi potest ab intellectu, ideo maiori cum ratione potest ab homine talis conceptus verbum appellari, quam in brutis.

Quod vero maxime ad rem præsentem pertinet,

est verbum intellectus, in quo distinguit etiam potest verbum vocis à verbo rei. Illud est, quod à dialceticis vocari solet conceptus non vltimus: estque etiam verbum imperfectum, & secundum quid, respectu rei significatæ, per vocem, nam formaliter habet eandem rationem quam verbum ore prolatum, & ideo est etiam omittendum. Verbum ergo rei est, quod proprie, & simpliciter dicitur verbū mentis, quod in hac materia oēs Patres supponunt, & per comparationem ad illud rationem verbi diuini declarant. Nā licet verbum diuinum loge sit nobilius, & principalius verbum, et secundum analogiam: nihilominus nostrum verbum nobis notius est, & ideo illo vtimur ad cognoscendum aliud, seclusis imperfectionibus. Atque hanciam, & rationem declarandi verbum diuinum maxime prosequitur August. toto lib. 15. de Trinitate, & lib. 7. & in aliis habet aliqua. Anselm. optime in Monologio cap. 29. & sequentibus. Vbi verbum vocat *Imagem expressam, quæ oritur in ratione cogitante*: imo significat, *cogitationem ipsam esse imaginem, & imaginem in cogitatione existentem esse verbum.* Damasc. etiam l. 1. c. 13. vocat verbum *naturalem intellectus conceptum & quasi factum.* Basil. homil. 1. in Ioannem dicit *procedere à mente sicut riuum à fonte.* Demetrius Achanaf. in Epistola de sententia Dionysij contra Arianos dicit, esse *mentis promanationem.*

13. *Conuenientia verbi in creatis cum creatis.*
Est autem tertio obseruandum ex eodem Athanasio serm. 3. contra Arianos, & ex Basilio oratione contra Sabellium, non esse in omnibus Verbum diuinum cum verbo mentali hominis comparandum, sed tantum in ijs quæ ad perfectionem pertinent. Conueniunt itaque primo, quia vtrumque spirituale est, & permanens, & non transitorium, ut est verbum vocale. Secundo, vtrumque est immanens intra ipsum intelligentem. Tertio, vtrumque repræsentat non ad placitum, sed naturaliter, neque ex accidenti, ut sic dicam, seu concomitanter, sed per se, & ex vi suæ processions, quia vtrumque est ipsummet intelligere ei, à quo procedit. Quæ omnia, & similia ad perfectionem spectant, & ad proprietatem verbi sufficient, ut statim declarabo.

14. *Differentia.*
Differunt tamen in multis. Primo, quia verbum creatum est accidentale, verbum autem diuinum subsistens, quod non minuit rationem, & proprietatem verbi, imo perficit. Sicut patet à similibus in sapientia accidentali, & subsistente, & similibus. Et ratione etiam facile patet, quia ratio subsistentis non excludit veram repræsentationem intellectualem, nec veram rationem imaginis. Hinc secundo differunt, quod verbum creatum est forma constituta in actu secundo intelligentem, à quo producit: verbum autem diuinum non est forma constituta, à quo producit, ut recte probat quedam ratio supra facta. Et sequitur hæc differentia ex præcedenti, quia res subsistens ut sic, non est forma alterius rei distincta. Nascitur etiam hæc differentia ex alia, quæ potest esse tertia, quia verbum creatum producit ex indigentia intelligentis, quia sine illo non est sufficienter constitutus in actu ad intelligendum, neque habet formaliter ipsum intelligere, sed solum actum primum, & virtutem producendi verbum. Verbum autem diuinum non ex indigentia, aut potentialitate aliqua sui principij producit, sed ex infinita perfectione, & secunditate, & ideo non supponit personam producentem solum constitutam in actu primo, sed etiam in actu secundo intelligendi. Quarto, denique differunt, quia in productione verbi creati forma illa repræsentatiua, quæ imprimitur ipsi verbo, ut sic dicam, est res distincta à forma, quæ est principium productionis eius, & comparatur ad illam ut actus secundus ad primum. In productione autem diuini verbi, quamuis producens sit distinctum à producente: tamen forma, quæ in verbo producta est ratio repræsentandi, eadem est cum forma, quæ in producente, est ra-

est ratio producendi, nam est ipsummet intelligere Patris communicatum verbo. Ratio autem est eadem, quae tacta est, quia haec productio non est quasi transitus de potentia in actum, sed est communicatio eiusdem purissimi actus, quae non habet locum, nisi in forma infinita.

15. *Concluditur ratio assertio nis.*
Ex his ergo omnibus concluditur manifeste ratio assertionis propositae. Nam in diuino Verbo vere, ac proprie inueniuntur omnia per se necessaria ad veritatem, & proprietatem Verbi: est ergo verbum proprie, & non metaphorice. Antecedens patet, quia est terminus per se primo productus per actum intelligendi, recipiens ex vi suae productionis ipsummet intelligere personae producentis, quo constituitur in ratione rei representantis intellectualiter obiectum illius intellectionis: haec autem sunt, quae per se, & & formaliter requiruntur ad esse verbi. Reliqua vero, quae in humano verbo inueniuntur, & imperfectionem includunt, non pertinent ad formalitatem verbi ut sic, sed ad imperfectionem verbi creati, & ideo ex eis nihil concluditur contra proprietatem Verbi diuini.

16. *Solutio argumenta.*
Per quod etiam responsum est ad rationem dubitandi, nam totum, quod in ea sumitur, pertinet ad imperfectionem verbi creati, sicut in scientia creata, quod sit habitus, & forma, est materiale, & ideo non licet inde argumentari, quod in Deo non sit propria scientia. Vnde dixit optime Athanasius supra. Non tale esse querendum Dei Verbum, quale nostrum est; quia non talis est Deus, quales nos sumus. Responsum etiam est ad primam confirmationem ibi positam: nam si actus secundus intelligendi ita supponatur in producente, ut tamen ipsemet communicetur producto ex vi talis productionis, perfectissima est productio Verbi, & talis est in Deo: in nobis autem non ita fit propter imperfectiones declaratas. De secunda vero confirmatione dicam in cap. sequenti.

CAPVT III.

An Verbum in DEO personale tantum sit, vel etiam essentia.

le.

17. *Opinio.*
Haec quaestio pertinet ad aliam significationem vocis proprie, ut distinguitur contra commune, an scilicet Verbum dicatur proprie de Filio non solum quia non metaphorice, sed etiam quia non essentialiter, sed personaliter tantum de Deo dicitur. In qua re Durand. in 1. d. 27. q. 3. sentit, Verbum dici essentialiter tantum, de secunda autem persona dici non proprie, sed appropriate. Errant tamen ex alio fundamento supra reiecto, quod secunda persona non procedit, per intellectum. Alij vero dixerunt Verbum, & essentialiter, & personaliter dici posse. In qua sententia fuit D. Thom. in 1. dist. 27. q. 2. art. 2. & sequitur ibi Capreol. q. 2. art. 1. conclusionem 4. & Ferrar. 4. contra Gentes, c. 13. Fundamentum esse potest, quia omnis actus intelligendi est Verbum, quia est forma expresse representans in Deo autem est actus intelligendi essentialis, ergo ille est verbum essentialiter. Nec necesse est, ut realiter producatur: sed satis esse videtur, quod sit actus vitalis fluens nostro modo intelligendi ab interno principio intellectuali. Praeter hoc vero est in Deo verbum realiter productum, ut explicatum est. Ergo licet haec posteriori ratione dicatur notionaliter, nihilominus prior modo dicitur essentialiter.

18. *Verbum Deo tantum nominatim dicitur.*
Sed licet haec quaestio maxime posita sit in significatione vocis, nihilominus verior sententia est, magis consentanea modo loquendi scripturae, & Patrum, quae docet verbum personaliter tantum dici. Quod sentit D. Thom. 1. p. q. 34. art. 1. & ibi Caiet. & Magist. 1. d. 27. vbi etiam Bonavent. Scot. Gabriel &

alij. Et est expressa sententia Augustini 5. de Trinit. c. 13. & lib. 6. cap. 2. lib. 7. cap. 1. & 2. & lib. de cognitione vergetica, c. 14. Quibus locis docet tres personas non dici esse vnum verbum, sicut dicuntur esse vna sapientia, quia sapientia ut sic, non dicitur relatiuum, verbum autem dicitur relatiuum, sicut Filius. Sic etiam Cyrill. lib. 7. Theauri, c. 1. dixit Verbum esse nomen proprium Filij. Quod certe multum indicatur in illo loco Apocal. 19. Et nomen eius erat, Verbum, vti tanquam omnino proprium, & singulare. Magnamque argumentum est, quod in Scriptura nunquam essentialiter sumitur, ut patet ex Ioan. 11. & aliis locis supra citatis, in aliis autem vocibus, quae nunc essentialiter, nunc personaliter sumuntur, ut sunt Amor, Spiritus, & c. vterque vsus in Scriptura inuenitur.

Ratio autem est, quia de ratione verbi proprii est, ut sit realiter productum: quod autem huiusmodi est, solum personaliter de Deo dicitur, ut per se constat. Maior quidem ex vsu scripturae, & Patrum maxime sumenda est, tamen etiam significatio latina in rigore illam requirit, nam verbum dicitur, quod per locutionem fit: locutio autem productio realis est, & ita est expeditum fundamentum contrariae sententiae.

Atque hinc colligitur verbum in suo significato includere relationem realem ad proferentem. Probat, quia in Trinitate non potest esse nomen personale, vel notionale, nisi in suo significato huiusmodi relationem includat, cum absoluta communia sint. Dubitant autem Theologi, quomodo relatio per eam vocem significetur, an de formaliter, vel de connotato tantum. Nam primum sentit D. Thom. in 1. vbi supra, & quaest. 4. de veritate, artic. 1. & sequitur Ferrar. supra. Secundum autem sentit idem D. Thom. 1. part. quaestione 34. artic. 3. ad 4. & ibi Caietan. Existimo vero, parum referre, vno, vel altero modo sentire. Nam in verbo (vix dicendis magis constabit) duplex includitur respectus; vnus realis ad dicentem, alter rationis, vel quasi transcendentalis ad res dictas. Prior conuenit formaliter secundae personae ratione suae proprietatis relatiuae, ut per se patet. Posterior conuenit formaliter ratione essentiae, ut infra ostendam. Vt autem hic posterior respectus conueniat secundae personae tanquam Verbo, necesse est, ut connotet relationem producti, & originem, per quam illa formare praesentatiua rerum dictarum est sub tali ratione communicata sit. Et hoc est, quod pertinet ad rem ipsam, & ad significatum adaequatum Verbi in Deo. Vnde si haec vox Verbum ad significatum adaequatum comparatur, vtrumque respectum complectitur, ut docet D. Thom. quaest. 34. art. 1. ad 3. & artic. 1. ad 4. vbi Caietanus, Torres, & alij, quaest. 27. artic. 1. Si autem duos illos respectus inter se conferamus, cenfeo respectum rationis, vel potius fundamentum eius, seu representationem obiecti, formalissime pertinere ad rationem Verbi. De altero vero respectu ad producentem parum refert sentire, quod pertineat ad formale significatum, vel ad connotatum: nam quodlibet horum sufficit, ut Verbum tantum personaliter dicatur. Considerato tamen vsu vocis, videtur saltem includere in suo formali significato habitudinem, seu denominationem originis, sicut genitum, vel prolatum.

Secundo colligitur ex dictis, quae ratio, licet verbum proprie, ac personaliter dicatur de solo Filio, & non sit nomen Synonymum cum Filio: nihilominus non dicat de formali proprietate aliquam realem secundae personae, a filiatione distinctam. Quia omnis proprietas positiua consistit in respectu, ut supra ostensum est. Duo autem respectus possunt considerari in Secunda persona Trinitatis, ut Verbum est: vnus est ad producentem, & hic non est alius a filiatione, ut recte notauit Augustinus dicto lib. 5. de Trinit. cap. 13. Quia verbum eo ipso